

Hendrik de Vries (1867 – 1954)

Tja, wat kan je allemaal niet gebeuren als nieuwe onervaren editor van de nieuwsbrief. Men vertelt je bijvoorbeeld dat we een interessant stukje over “De Vries” kunnen opnemen. Prima denk je dan. Hij is tenslotte een van de twee naamgevers van ons instituut. Toen ik echter het stukje begon te lezen begon ik steeds meer te twijfelen. Hoewel hij ook bij Korteweg is gepromoveerd leek het verhaal niet op wat ik me van onze naamgever Gustav de Vries meende te herinneren. Kortom, het is een De Vries die in een andere zin toch wel degelijk “van ons” is. Hendrik de Vries was namelijk hoogleraar wiskunde aan onze universiteit van 1906 tot 1937. Interessant is onder andere zijn rol naast de excentrieke Brouwer. Wie overigens geïnteresseerd is in de levens van andere Nederlandse wiskundigen kan ik verwijzen ik naar de website www.bwnw.nl, het Biografisch Woordenboek van Nederlandse Wiskundigen. Daarin, en ook via een link op de home page van ons instituut, kunt U onder andere lezen over Gustav de Vries. En dan hebben we het nog niet eens gehad over Jan de Vries die hoogleraar wiskunde is geweest aan de Universiteit Utrecht. U zult de oorzaak van mijn verwarring begrijpen – Bert van Es..

Vijftig jaar terug in de tijd. Het begin van mijn wiskundestudie te Amsterdam, die ik vol enthousiasme ondernam. Op het roemrijke verleden van de Amsterdamse wiskunde werd op de colleges niet ingegaan. Tijdens een promotie die ik toen eens bijwoonde liep onverwachts nog een bejaarde hoogleraar binnen. De ceremonie werd even onderbroken en de grijsaard begon zijn vragen aan de promovendus te stellen. “Ja”, hoorde ik in mijn omgeving zeggen “dat is nu de wereldberoemde BROUWER”. De internationaal gevierde L.E.J. Brouwer, hoogleraar in Amsterdam sinds 1917, die zeer veel publiceerde op het gebied van de topologie en het grondslagenonderzoek heeft ongetwijfeld aan de faam van de Amsterdamse universiteit een grote bijdrage geleverd. Wie terugblijkt op de periode 1910 – 1940 kan zich toch afvragen of juist het fenomeen Brouwer de inspanningen van andere wiskundigen uit die dagen niet heeft onderbelicht.

Laten we opnieuw ruim vijftig jaar teruggaan. In januari 1907 ging een zekere *Hendrik de Vries* vol enthousiasme van start met het geven van 12 (!) wekelijkse college-uren wiskunde aan de universiteit van Amsterdam. Tot die tijd had hij als hoogleraar te Delft gedoceerd, waar hij bij de toekomstige ingenieurs grote waardering ondervond. Hij was dan ook in het geheel niet van plan om van werkkring te veranderen. Maar na klemmende adviezen van zijn raadgevers – o.a. zijn Utrechtse collega *Jan de Vries* (“ge moogt niet anders doen dan aannemen”) – stemde hij toe. Zijn aarzelingen zijn omgeslagen in enthousiasme als hij schrijft: “...hoe buitengewoon ik met mijne benoeming te A. ben ingenomen; het is alsof ik tien jaar jonger geworden ben.” Hij kreeg de leeropdracht : “Hoogere Algebra, Beschrijvende Meetkunde en Differentiaal- en Integraalrekening”. In de meetkundevakken was hij het meest ervaren, maar ook met de analyse had hij in Delft te maken gehad.

Voortvarend stelde hij een project voor zijn colleges op en verzocht *D.J. Korteweg* die zijn collega werd om goedkeuring. De Vries was zes jaar eerder cum laude bij hem gepromoveerd op een proefschrift met titel: “*Over de restdoorsnede van twee volgens eene vlakke kromme perspectivische kegels, en over satelietskrommen.*”

Uit zijn publicaties blijkt zeer duidelijk dat de Vries zich vooral in de meetkunde heeft gespecialiseerd. Behalve zijn dissertatie en een leerboek over centrale projectie in R_4 waren er ook enkele verhandelingen van zijn hand verschenen voor de Koninklijke Akademie van Wetenschappen. De zes wiskundigen die toen lid waren brengen op 31 maart 1906 een zeer gunstige aanbeveling onder de aandacht van het Bestuur van de Akademie. Ze roemen de Vries als “een wetenschappelijk man van algemeene ontwikkeling, een ontwikkeling die zich ook openbaart in zijn helderen stijl en in den gelukkigen vorm, dien hij aan zijne geschriften geeft.” Zij besluiten met: “Zijn groote werkkraft wettigt de hoop, dat er nog veel van hem te wachten is.” Na zijn benoeming als lid (8 mei 1908) heeft de Vries nog vijf maal een verhandeling voor de Akademie geschreven.

De eerste jaren te Amsterdam waren voor de Vries bijzonder gelukkig. De studenten – ieder jaar werden er ongeveer dertig voor wis- en natuurkunde ingeschreven – bleken de nieuwe docent te waarderen,

zoals in de collegeverslagen te lezen valt. Op zijn beurt beleefde hij ook veel plezier aan zijn colleges, vandaar dat hij er in vergelijking met zijn collega's dubbel zoveel tijd aan besteedde. In 1910 trad hij voor het eerst als promotor op.

In mei 1913 werd de Vries gepolst of hij interesse had in een leerstoel te Groningen. Door het overlijden van de hoogleraar meetkunde *P.H. Schoute* was er een vacature en de Vries werd gevraagd hem op te volgen. Een hoogleraarschap in Groningen had heel wat voordelen. De Vries zou dan zijn colleges analyse niet meer hoeven te geven. Hij zou alleen meetkunde gaan doceren. Bovendien zou hij in zijn nieuwe functie veel meer tijd kunnen besteden aan zijn wetenschappelijk onderzoek aangezien het aantal studenten in Groningen veel kleiner was dan in Amsterdam. Zijn vrouw wilde echter absoluut niet naar Groningen verhuizen en de Vries besloot daarom van het aanbod af te zien, of zoals hij het zelf zo omzichtig formuleerde: "Ik moest om redenen buiten de Wetenschap om weigeren".

In hetzelfde jaar werd *Brouwer* als hoogleraar te Amsterdam benoemd. De Vries die zeer vriendschappelijk met zijn onconventionele collega omging zag in dat er nu heel wat te veranderen stond. Hij beseftte zeer goed de unieke waarde van Brouwers wetenschappelijke resultaten voor de universiteit maar vond ook dat uitvoering van zijn radicale ideeën een minder gunstig effect voor de opleiding van de studenten kon hebben. Hij kon schijnbaar probleemloos deze situatie aan. Natuurlijk door middel van zijn colleges waarin hij met overtuiging *zijn* visie kon overbrengen. Hij verzorgde meer college-uren dan zijn beide collega's tezamen!

Zijn omgang met Brouwer was opvallend. Hij was tactisch, wist steeds moeizame discussies te vermijden en beantwoordde Brouwers uitvallen met rust en waardigheid.

Hij liet weten dat hij zo nu en dan gerust uitgescholden mocht worden: "Voordat ik aan je ga twifelen moet er meer gebeuren." Aan een collega die ten einde raad was adviseerde hij eens: "Kalm laten tobben, Flip, dat doe ik ook, en je van al zijn gesputter niets aantrekken; hadde ik dat niet gedaan, ik hadde al sedert jaren de heftigste ruzie met hem."

Niet alleen voor zijn eigen Amsterdamse studenten heeft de Vries zijn doceertalenten ingezet. Ook degenen die aan andere universiteiten studeerden heeft hij kunnen bereiken, want hij is de auteur van een zestal studieboeken. Hierin heeft hij een groot gedeelte van de hogere wiskunde behandeld. Overigens hebben uitgever P. Noordhoff en wiskundedocent en zakenman P. Wijdenes hierbij een stimulerende rol gespeeld. De lezer moest wel een stevige studiezijn bezitten: alleen al het eerste deel van het analyseleerboek bijvoorbeeld beslaat 768 pagina's. De jaren twintig waren voor de Vries en de universiteit het meest vruchtbaar: zeven promoties kwamen onder zijn leiding tot stand. Onder de gepromoveerden zijn er die later hoogleraar werden zoals B.L.van der Waerden en G.Schaake.

Met het klimmen der jaren echter werd het hoogleraarsambt voor de Vries eigenlijk te zwaar. Hij moet dit ook wel hebben ingezien, want vanaf de jaren dertig gaf hij "slechts" 10 college-uren en zag hij af van promotiebegeleiding. Ook publiceerde hij niet meer voor de Akademie. Hij wilde zich liever tot een breder publiek richten. In het Nieuw tijdschrift voor Wiskunde – bestemd voor aktestudenten – publiceerde hij een dertigtal artikelen voornamelijk over de geschiedenis van de wiskunde. Toch wilde hij nog één keer zijn studenten behulpzaam zijn door het schrijven van zijn bekende boek: "Inleiding tot de meetkunde van het aantal"(1936).

De Vries heeft gedurende de eerste helft van zijn professoraat op wetenschappelijk niveau goed maar weinig oorspronkelijk werk geleverd. Door zijn leerboeken en tijdens zijn voortreffelijke, in gemoedelijke rust verlopende colleges heeft hij zijn studenten gestimuleerd en hen tevens bewondering en liefde voor de wiskunde bijgebracht. Onopvallend heeft hij op zijn eigen manier met kiesheid en standvastigheid bijgedragen om de voortgang van de wiskunde in Amsterdam op evenwichtige wijze te laten verlopen.

Kees Jonkers, cbjonkers@planet.nl